

Kommentarer til svar om arbeidstakerrettigheter og frihandel med Kina

Vi setter stor pris på at Utenriksdepartementet ved statssekretær Erling Rimestad tok seg tid til å lese våre henvendelser, og skrive et utførlig svar. Men mye av det som framkommer av svaret, gir grunn til bekymring. I svaret vises det til at man setter pris på innspill fra sivilt samfunn. Vi definerer oss som en del av sivilsamfunnet, og velger derfor å fortelle om bekymringene her.

Menneskerettigheter

Svaret fra statssekretæren innledes med en henvisning til at Norge jevnlig tar opp menneskerettighetssituasjonen i Kina. Vi setter pris på dette. Samtidig er det mye vi kan lære når situasjonen rundt de mange brudd på menneskerettigheter går etter i sømmene.

Ytringsfrihet er [grunnlovsfestet](#) i Kina, i artikkel 35. Men kritiske ytringer blir påtalt og dømt etter andre lover, som [ordensforstyrrelse](#), eller [undergraving](#) av samfunnets sikkerhet. Behandlingen av ytringsfrihetsforkjempere som journalist og advokat [Zhang Zhan](#), og selvsagt fredsprisvinner [Liu Xiaobo](#), er to av altfor mange eksempler.

Etter at de diplomatiske relasjonene til Kina ble gjenopprettet i desember 2016, har utviklingen i menneskerettighetssituasjonen gått katastrofalt i feil retning. Særlig i Øst-Turkestan/Xinjiang og i Hongkong.

Norges gjentatte oppfordringer til kinesiske myndigheter har ikke ført til noen bedring for kineserne. Slik utviklingen har vært, bør det være opplagt at virkningen av samtaler om menneskerettigheter er ikke-eksisterende. Selv om norske myndigheter opplagt ønsker en annen utvikling, må vi innse at samtaler om menneskerettigheter med kinesiske myndigheter i realiteten kun har fungert som et teater.

Internasjonale avtaler

Siden 2013 har Kina [okkupert](#) og [militarisert](#) øyer i Spratlyarkipelaget i Sør-Kinahavet, mellom Filippinene og Vietnam. Kina [ratifiserte](#) Havrettskonvensjonen i 1996, og Filippinene gikk til sak mot Kina i 2013. Saken ble behandlet av et tribunal under Tvistedomstolen i Haag, slik det følger av havrettskonvensjonens [tvisteløsningsmekanismer](#) i del XV, seksjon 2 ("Compulsory procedures entailing *binding decisions*"). Det var konvensjonens Artikkel 287 punkt 1b og 5 som lå til grunn for prosedyrene for saksbehandlingen.

Tvistedomstolen publiserte sin [enstemmige avgjørelse](#) 12. juli 2016, der Beijings begrunnelse for sine territorialkrav ("historisk hevd") ble avvist, og Filippinene fikk medhold på de viktigste punktene. Men kinesiske myndigheter har nektet å etterkomme dommen, og [militariseringen har tiltatt](#) i omfang.

I 1985 registrerte partene den britisk-kinesiske [felleserklæringen](#) som garanterte Hongkong autonomi med unntak av forsvar og utenrikspolitikk i 50 år etter tilbakeføringen i 1997. FN-erklæringen om universelle menneskerettigheter skulle legges til grunn, inkludert konvensjonen om sivile og politiske rettigheter. Dette ble så gjentatt da Beijing innførte [Basic Law](#) i Hongkong i 1997.

Men så promulgerte Beijing sin sikkerhetslov i Hongkong 30. juni 2020. Betydningen av dette var at rettighetene som ble garantert i FN i 1985 ble satt til side, og det ble etablert et fryktbasert styre der [sivilsamfunnet blir lagt i grus](#).

Handelsavtaler brytes

Australia inngikk en frihandelsavtale med Kina i 2015. Våren 2020 tok Australia til orde for en [gransking](#) av opphavet til Covid-19. Xi har transformert Kina til et land der myndighetene viser aversjon for enhver kritikk. Reaksjonen mot Australia ble en veritabel handelskrig som nå har pågått i to og et halvt år.

[Ulike virkemidler](#) har vært tatt i bruk. To av varene som hevnen har gått ut over, byggkorn og vin, har vært ilagt straffetoll med påståtte anklager om dumpingsalg. Disse sakene behandles nå i WTO ([DS598](#), [DS602](#)). Sakene forventes ferdigbehandlet om noen få måneder. Vi har merket oss at Norge har observatørstatus.

Også Litauen fornærmet Beijing da de tillot Taiwans handelskontor å bruke 'Taiwan' i kontorets navn. Da kinesiske myndigheter reagerte med en sabotasje av import fra Litauen gikk EU til [sak mot Kina](#) i WTO. Deretter har EU anlagt nok en sak mot kinesiske myndigheter i WTO, om [brudd på patentrettigheter](#) i telekom-sektoren.

Veien videre

Oppsummert forholder deg seg slik at kinesiske myndigheter

- har grunnlovsfestet ytringsfrihet, men frie ytringer som kritiserer regimet straffes strengt
- har ratifisert FNs Havrettskonvensjon, men nekter å respektere rettskraftige tvisteavgjørelser
- garanterte Hongkongs autonomi fram til 2047, men har nå gjort byen til en [politistat](#)
- bryter avtaler om såvel frihandel (Australia) som WTO-regler (Litauen) i forsøk på å misbruke internasjonal handel for å projisere diktaturets makt

Vi forventer at Regjeringen løfter blikket og ser med et kritisk blick på hva det betyr at Kina har ratifisert to ILO-konvensjoner om tvangsarbeid: Med alle eksemplene over må konklusjonen være at kinesiske myndigheter må vurderes etter hvordan de overholder konvensjonene de har ratifisert. En formell ratifisering er selvsagt rett steg, men i seg selv har dette ingen verdi for folket i Kina før konvensjonene etterlevs. Erfaringen med den verdiløse grunnlovsartikkelen om ytringsfrihet er særlig relevant her.

Pågående tvangsarbeid

Minst like viktig som å lære av erfaringen med Beijings manglende etterlevelse av andre forpliktelser og lover, er kunnskapen vi allerede har om relevante overgrep knyttet til tvangsarbeid. I 2020 sluttet Norge seg til [EU-sanksjoner](#) som ble begrunnet med kinesiske myndighetsrepresentanters ansvar for tvangsarbeid blant uighurer.

Fra begrunnelsen av sanksjoneringen av [Wang Junzheng](#):

He is also responsible for the XPCC's¹ systematic use of Uyghurs and people from other Muslim ethnic minorities as a forced workforce, in particular in cotton fields.

[Rapporten](#) fra FNs Høykommissær for menneskerettigheter som ble publisert 31. august i år, refererer flere ganger til dokumentert bruk av tvangsarbeid i Xinjiang (Øst-Turkestan). Anbefalingen er at kinesiske myndigheter samarbeider med ILO for å få undersøkt anklagene, gjennom et rådgivningsoppdrag (*technical advisory mission*). Men kinesiske myndigheter har gjort det krystallklart at de [ikke vil samarbeide](#).

Folkekongressens stående komite godkjente ratifisering av de to ILO-konvensjonene 20. april 2022. Men da Høykommisæren [besøkte Xinjiang](#) to måneder senere, ble hun fotfulgt av representanter for kinesiske myndigheter, og var avskåret fra å gjøre en selvstendig undersøkelse av forholdene.

31. oktober i år, tre dager etter at statssekretær Rimestad signerte svaret vi mottok, var Norge ett av 50 land som signerte en [FN-uttalelse](#) om forfølgelsen av uighurer. I brevet vises det til

evidence of large-scale arbitrary detention [...] and forced labour

Sanksjonene, Høykommissærens rapport og 50-landsuttalelsen viser at norske myndigheter er klar over at tvangsarbeid praktiseres i Kina i dag. Vi må kreve at kinesiske myndigheter først etterlever sine eksisterende forpliktelser. Ved å signere en ny bilateral avtale om arbeidstakerrettigheter mot dagens bakteppe vil Norge bidra til å styrke Beijings bestrebelse til splittelse blant demokratier.

Frie fagforeninger

Arbeidstakerrettigheter er mer enn mangel på tvangsarbeid. Helt sentralt for arbeidstakerrettigheter er organisasjonsfriheten ([freedom of association](#)).

Organisasjonsfrihet kan ikke eksistere uten muligheten til å danne frie fagforeninger.

I vår forrige henvendelse beskrev vi i detalj hvordan Hongkongs frie fagforeninger nå tvinges i kne. Deres ledere arresteres med anklager som kan gi dem mange års fengselsstraff for sitt virke, potensielt risikerer de å tilbringe resten av livet bak fengelsmurene. Alt dette er i åpenbar strid med såvel den FN-registrerte

---

¹ Xinjiang Production and Construction Corps

britisk-kinesiske felleserklæringen, som EFTAs frihandelsavtale med Hongkong. Dette har vi forklart i detalj i en [henvendelse](#) til Nærings- og Fiskeridepartementet.

I sitt svar på vår henvendelse til Utenriksdepartementet skriver statssekretær Rimestad at Norge “ønsker seg at partene i frihandelsavtalene bekrefter at de forplikter seg til å etterleve internasjonale konvensjoner”. En formålstjenlig reaksjon når en part bryter en avtale, er ansvarliggjøring: erklære avtalen for misligholdt, kreve at miligholdet rettes opp, og - om så ikke skjer - si opp avtalen.

Etter promulgeringen av sikkerhetsloven og valgloven har Beijing tatt full kontroll over Hongkong. Likevel blir vi sittende igjen med et bestemt inntrykk av at Norge kan være villig til å inngå en ny handelsavtale med *de facto* samme motpart. Det framstår som svært naivt om Regjeringen tror den kommer noen vei med arbeidstakerrettigheter i en ny avtale, all den tid man lar tilsvarende forutsetninger i EFTA-avtalen bli overkjørt uten reell konsekvens.

Europa

Norge skal “samarbeide med Kina langs en nordisk og europeisk linje”, står det i Hurdalsplattformen. Vi avslutter derfor men en oppsummering av hva dette innebærer:

- EU har sanksjonert fire kinesiske tjenestemenn og en bedrift for grove menneskerettighetsbrudd, blant annet tvangsarbeid. Norge har sluttet seg til, og er på linje med Europa.
- FN-uttalelsen fra 31. november som kritiserer Kina for tvangsarbeid og andre overgrep mot uighurer ble signert av de aller fleste europeiske land. Blant EU-landene var det kun Hellas og Ungarn som ikke signerte. Norge sluttet seg til, og er på linje med Europa.
- EU har ingen frihandelsavtale med Hongkong. Dermed vil ansvarliggjøringen av den Beijing-styrte Hongkongadministrasjonen med et norsk initiativ om oppsigelse av EFTA-avtalen på grunn av overgrepene mot byens befolkning bringe Norge på linje med Europa. Slik er ikke situasjonen i dag.
- Handelskrigen mot frihandelspartner Australia har avslørt et Kina bryter bilaterale avtaler om frihandel etter forgodtbefinnende. EU har ingen frihandelsavtale med Kina, og [ingen i EU er autorisert](#) til å starte forhandlinger. En norsk frihandelsavtale med Kina vil innebære et vesentlig avvik fra den europeiske linjen.

En frihandelsavtale med Kina har som mål å gi norske næringslivsaktører bedre betingelser, skriver statssekretæren. Dette vil øke den økonomiske avhengigheten til en autoritær supermakt som ufortrødent motarbeider norske og europeiske kjerneverdier.

Hvorfor arbeider ikke regjeringen heller med å diversifisere eksponeringen mot det voksende markedet i den vestlige stillehavsregionen? Gitt hans mangeårige opphold

som norsk ambassadør i Tokyo, vet statssekretær Rimestad selvsagt at Norge ikke har noen frihandelsavtale med Japan. Det samme gjelder Australia.

EU har en frihandelsavtale med Japan, og [forhandler](#) om en avtale med Australia. Norge kan avslutte eller fryse arbeidet med utspring i frihandelsambisjonene med Kina. Frigjorte ressurser kan brukes til å framforhandle avtaler med Japan og Australia, og gjerne Taiwan. En slik omlegging vil være et handelspolitisk kinderegg: (1) Norge vil ta ned risikoen fra økt økonomisk avhengighet av et hegemonisøkende diktatur; (2) ved diversifisering vil Norge samtidig støtte likesinnede land i den vestlige Stillehavsregionen gjennom økt økonomisk samkvem; (3) norsk handelspolitikk i regionen vil komme på linje med Europa.